

B. musculus, og da han ogsaa af den grønlandske Tunnolik og Tikagulik har modtaget flere vigtige Dele, haaber han i de følgende Afhandlinger at bringe Spørgsmaalet om de nordiske Rørhvalers Artsforskjellighed nær dets Afgjørelse.

Det har imidlertid ikke saameget været den zoologiske som fornemmeligen en udtømmende *anatomisk* Beskrivelse, Prof. *E.* har sat sig til Formaal. I denne Henseende har han meent at burde gaae ud fra *Fostrenes* Undersøgelse, den eneste Maade at lære Delene af saa colossale Dyr at kjende i deres naturlige Leieforhold og Forbindelser, saavel som at faae Sikkerhed om visse Organers Tilstedeværelse, om andre Deles Antal og overhovedet at have de samme Dele af flere Arter opbevarede til indbyrdes Sammenligning. I denne Henseende har Prof. *E.* ligeledes været særdeles heldig med Hensyn til *B. longimana* og til Vaagehvalen. Efter *Fostrenes* Undersøgelse har han kunnet udstrække den til Moderdyrenes vigtigste Organer, saa at han troer at kunne udstrække Beskrivelsen af alle disse Arter til alle Alderne. — Undersøgelsen har iøvrigt givet Anledning til flere physiologiske Betragtninger, hvorved den allerede i og for sig vidtløftige Beskrivelse har maattet afdeles i flere forskjellige Afhandlinger.

Selskabet modtog følgende Skrifter:

Archiv für Staats- und Kirchengeschichte der Herzogthümer Schleswig Holstein, Lauenburg und der angränzenden Länder und Städte. Herausgegeben von der Schlesw.-Holst.-Lauenb. Gesellschaft für vaterländische Geschichte. 5ter Bd. Altona 1843. 8vo.

Magnetische und meteorologische Beobachtungen zu Prag, in Verbindung mit mehreren Mitarbeitern ausgeführt und auf öffentliche Kosten herausgegeben von *Karl Kreil*, Adjunkten der k. k. Sternwarte. 2ter Jahrgang, 1 Aug. 1840 bis 31 Juli 1841. Prag 1842. 4to.

Flora Batava No. 528 og 529.

Akademischer Almanach der königlichen bayerschen Akademie der Wissenschaften. München 1843.

Annalen für Meteorologie, Erdmagnetismus und verwandte Gegenstände, redigirt von *Grunert*, *Koller*, *Kreil*, *Lamont*, *Plieninger* und

- Stieffel*, herausgegeben von *J. Lamont*. Jahrgang 1842. Heft. 1—4. München 1842. 8vo.
- Proceedings of the Zoological Society of London. April 29. 1843. London 1843. 8vo.
- Reports of the Council and Auditors of the Zoological Society of London. April 29. 1843. London 1843. 8vo.
- Astronomical Observations, made at the Radcliffe Observatory, Oxford, in the year 1840, by *Manuel J. Johnson* M. A., Radcliffe Observer. Vol. I. Published by order of the Radcliffe Trustees. Oxford 1842. 8vo.
- Schriften der Sternwarte Seeberg. Ermittlungen der absoluten Störungen in Ellipsen von beliebiger Excentricität und Neigung, von *J. A. Hansen*, Director der Sternwarte Seeberg. 1ster Theil, welcher als Beispiel die Berechnung der absoluten, vom Saturn erzeugten, Störungen des Enckeschen Cometen enthält. Gotha 1843. 4to.
- Bulletin de la Société Impériale des naturalistes de Moscou. 1842. IV. 1843. I. 8vo.
- Tijdschrift voor natuurlijke Geschiedenis en Physiologie, uitgegeven door *I. van der Hoeven* en *W. H. Vriese*. 10 Deel. 1, 2, 3 Stk. 1843. 8vo.
- Annali delle Scienze del Regno Lombardo-Veneto, apendice al Bim. 1842, sopra il trasporto di materia ponderabile nelle scariche elettriche. Sconda edizione. Padova 1843. 4to.
- De Galileo-Galilei circa Jovis satellites locubrationibus, quæ in I. & R. Pitiana Palatina Bibliotheca adservantur ad clarissimum ac reverendissimum Patrem *Johannem Inghiranium* in Florentino Lyceo Scholarchum *Eugenii Alberii* brevis disquisitio. Florentiæ IV id. Maii 1843. 4to.
- Inscriptiones græcæ ineditæ. Collegit ediditque *Ludovicus Rossius*. Fasc. II. Athenis 1843. 4to
- Il politecnico, repertorio di studi applicati alla prosperita e coltura sociale. 29 & 30. Milano 1842. 8vo.
- Sur le coefficient constant dans l'aberration des étoiles fixes deduit des observations, qui ont été executées à l'observatoire de Poulkova

par l'instrument de Repsold, etalé dans le premier vertical par
M. W. Struve. Saint-Petersbourg 1843. 4to.

Et Exemplar af det af Selskabet udgivne Skrift, Regesta diplomatica historiae Danicae, blev fremlagt.

Mödet den 1ste December.

Professor *Forchhammer* meddelte Selskabet en Række af nye iagttagelser over Frictionsstriber i Danmark.

Paa den östlige Skrænt af Faxöe Bakke ligger en Kalkgrube, som förer Navnet Baunkulestumperne. Det er den östligste af alle Kalkkuler ved Faxöe og ligger temmeligt langt nede paa Bakkens mod Öst heldende Flade. Kalkstenen er her meget fast og tæt, og da man i Sommer afrömmede et nyt Stykke af Overfladen, fandt man den bedækket af Striber og Ridser. Da Forfatteren besøgte dette Sted i Juli Maaned dette Aar iagttog han følgende Forhold: Overfladen af Stenen var aldeles glat sleben og næsten speilende. I denne afslebne Flade findes en utallig Mængde finere og grovere Striber indridsede, dels saa fine, at man kun seer dem formedelst Politurens Afbrydelse, naar man holder Fladerne under den rette Vinkel imod Lyset, dels bredere og tydeligere og indtil en halv Linies Dybde. Disse Striber ere ikke parallelle; men foruden nogle enkelte, som aldeles ikke föolge nogen Regel, ere 3 Retninger meget skarpt og bestemt udtrykte, og paa Krydsningspunkterne kan man med Sikkerhed bestemme, hvilken Retning der er den yngre, og hvilken den ældre. Resultatet af disse Undersögelser er, at de ældste og meest tydelige Striber stryge Ö. 2° N. og V. 2° S. efter den sande Himmeleegn. Det 2det System er det tydeligste af alle og stryger mellem Ö 23° S., V. 23° N. og Ö 18° S., V. 18° N. Det tredie og yngste System af Striber, som er mindre tydeligt end det mellemste og tydeligere end det ældste System, stryger mellem Ö. 43° S., V. 43° N. og Ö. 45° S., V. 45° N. eller naar man ikke tager Hensyn til de

smaa Afvigelser, stryger det ældste System Ö. og V., det mellemste og tydeligste OSO. og VNV. og det sidste SO. og NV. Den Flade, der var blottet da Forfatteren besøgte Faxöe, var omtrent 40 Quadratfod, og ved Rosendals Besidder, Hr. Greve *Holcks* Godhed, erholdt Forf. Tilladelse til at före en stor Plade deraf, som veiede c. 800 Pund, til Kjöbenhavn, hvor den opbevares i Universitetets mineralogiske Cabinet. De sribede Kalkstene vare bedækkede af 12 til 14 Tommer Sand, hvorpaa der fulgte 3 til 4 Alen meget udmærket Rullesteensleer, hvori der forekom enkelte Rullesteen af over en Cubikfods Störrelse og en stor Mængde mindre. Ogsaa i Vemmetofte Kule er Kalkstenen sribet; men den blottede Flade var meget lille; Striberne vare ogsaa her SO. og NV. Striberne paa Kalkstenene ved Faxöe vare de tydeligste, Forfatteren har seet, hvilket aabenbart hidrörer fra den udmærket faste og tætte Kalksteen, hvorpaa de bevægede Blokke have virket. Af disse anförste Iagttagelser følger, at Stribningen paa Faxöe Bakke er ældre end Rullesteensleerdannelsen. Denne Iagttagelse er meget vigtig med Hensyn til Dannelses-tiden; thi da Forfatteren vil kunne bevise ved Iagttagelser paa Bornholm, at der forekommer Striber, som ere dannede under de nuværende Forhold, ere disse forenede Iagttagelser et nyt Beviis imod Theorien om den petride-launiske Flod. Dernæst er den forandrede Retning af Bevægelsen meget mærkværdig. Hvis det har været en Flod, der har fört Stene med sig, har den forandret sin Retning fra Ö. og V. til SO. og NV. Hvis det har været Iisbræer, maa ogsaa disse Iisbræers Bevægelsesretning have forandret sig, hvilket ikkun lidet stemmer med Iisbræernes Natur. Bölgeslaget derimod forandrer sig efter Strömmens og Vindens herskende Retning, og at den i Östersöen i Nærheden af de svenske og bornholmske Kyster under en almindelig Hævning maatte forandre sig, er i höieste Grad rimeligt. Dernæst er det indlysende, at Stribningen maa være foregaaet under Vandets Overflade, med mindre man vil antage, at Landet har lidt en Sænkning efter Stribningen. Thi, da Striberne findes bedækkede af flere Alen Sand og Leer, maa dette Material være afsat efterat Stribningen har fundet Sted, og da alle vore övrige Iagttagelser vise, at alle 3 Afdelinger af vor Rullesteensformation ere afsatte af Havet, saa maa nödvendigviis, hvis ikke en Sænkning har bragt den tidligere over Vandet værende Bakke atter under dets Overflade, Stribningerne selv være foregaaede under en Vandbedækning. Alle övrige

Iagttagelser före alligevel til det Resultat, at Landet i Stribningens Tid har været i en Hævningsperiode.

Det överste Lag af Grönsandet i Skovhuusvænge ved Lellinge, er en blaagraa fast Kalksteen; ogsaa denne Kalksteen er sribet, men Forf. kan ikke angive Stribernes Retning, da Arbejderne allerede havde nedbrudt Kalkstenen, för han iagttog Striberne. Denne Stribeiagttagelse ved Lellinge stadfæster paa en udmærket Maade Iagttagelserne ved Faxöe, da der her ligger 16 à 20 Fod Blaamergel fuld af Rullestene over den sribede Kalksteen, og Mergelen igjen er bedækket af Rullesteenssand.

Paa Bornholm forekommer der en stor Mængde Striber paa de faste Granit-Gneus Klipper. Rytterknægtens Top, det höieste Punkt af Bornholm, er ganske udmærket og fuldkommen parallel sribet. Disse Striber stryge S. 42° V. og N. 42° Ö. Paa Rytterknægtens sydostlige Skrænt var Stribernes Retning S. 33° V. og N. 33° Ö. Den samme Retning fandtes paa Nordgrændsen af Rytterknægten, paa VSV.-Siden derimod blev Stribernes Retning mere vestlig, nemlig S. 51° V. og N. 51° Ö. Dog var det her kun Furer og ingen egentlige Striber, Forfatteren kunde iagttage. Ved Brogaarden i Aaker vare Striberne S. 28° V. og tætved Kæmpegaarden havde de brede og dybe Furer og Striber en Retning af S. 3° V. og N. 3° Ö.

En anden Række af Iagttagelser blev anstillet paa de faste Granitklipper i Nærheden af St. Olskirke og imellem denne Kirke og Allinge. Stribernes Retning svæver her imellem S. 48° V., N. 48° Ö og S. 78° V., N. 78° Ö., saaledes at de nærme sig til en reen öst- og vestlig Retning. Den 3die Række af Iagttagelser blev anstillet paa Hammerens Granitbakke og umiddelbart Syd for Hammersöen. Iagttagelserne give her noget afvigende Resultater, hvis Forskjællighed synes at blive bestemt deels ved Höiden over Havet, deels ved Dalenes Retning. Det höieste Punkt havde en Strygningslinie hos Striberne af V 7° S. og Ö. 7° N. Dette var tillige den meest vestlige Retning; alle de övrige Retninger ligge imellem denne og S. 38° V. og N. 38° Ö., og de fleste og tydeligste Striber ere parallelle med Hammersöen og altsaa parallelle med den Dal, der adskiller Hammeren fra det övrige Bornholm. Hammerens Granitklipper ere stærkere afslebne og tydeligere sribede end nogensomhelst Granitklippe, Forfatteren ellers har seet. Og ligesom ved Faxöe er Stribningsmaterialet endnu paa Stedet. Det er nemlig Sand, hvoraf hele

Hammerens Klippe endnu er bedækket, og som sandsynligviis ved den Ström af Havet, der gaaer imellem Bornholm og Skaane, er bleven opkastet paa denne fremspringende Pynt. Den anden Aarsag, hvorfor Striberne ere saa tydelige paa Hammeren, ligger i Granitens egen Beskaffenhed. Man seer nemlig tydeligt, at Graniten ikkun, hvor den er fiintkornet, modtager Striber. Dette bliver navnlig indlysende ved Betragtningen af en grovkornet Granit, som har et Bælte af fiintkornet Granit, der atter er gjennemskaaret af en gangartig Masse af grovkornet Granit. Den fiinkornede Granit er overmaade smukt og parallel sribet, medens den grovkornede kun har nogle enkelte, höist utydelige Striber og forresten paa Overfladen har en stor Mængde Huller, som hidröre fra bortslebet Glimmer. Dernæst vise overhovedet ikkun de flade og afrundede Klipper Striberne, medens disse overalt mangle, hvor Granitgneusens Slenter ere stærkt heldende eller lodrette. Dette er sandsynligviis Aarsagen, hvorfor Klipperne ved Stranden paa Bornholm næsten aldrig vise Striber. Dog har Forf. iagttaget paa en flad Klippe imellem Allinge og Teign dybe Furer, hvis Strykning var Ö. 17°N. og V. 17°S d. v. s. lodret paa Kysten. Ved Betragtningen af Bölgeslaget viste sig, at disse Furer udslebes ved Vand og Sand, uden at Stene udfordres dertil. Ikke langt fra dette Sted fandtes utydelige Striber i samme Retning. Ved Hammershald, et fremspringende Forbjerg, fandtes i Vandskorpen Striber med 2 Strykningsretninger, der laae mellem Ö. 26°S. og V. 26°N. og Ö. 42°S. og V. 42°N. I det Hele taget er, naar vi undtage Hammeren, Landets Östkyst baade ved Stranden og höiere oppe paa Klipperne meget fattigt paa Striber, hvorimod de forekomme overmaade hyppigt paa den sydlige og vestlige Side af Granitmassen. Med Hensyn dertil gjør Forf. især opmærksom paa 2 Steder: det ene er ved store Haldegaard mellem Boelskirke og Aakirkebye, hvor et Granitforbjerg strækker sig mod Syd og paa hvis sydligste Deel en Mængde meget tydelige Striber löbe fra Ö. til V. Paa Knuds Kirkes granitiske Forbjerg forekommer der en stor Mængde Striber, og disse ere i det Hele taget lodrette paa Forbjergets Sider, saaledes at de meget betydeligen forandre Retningen paa de forskjellige Steder af denne Urbjergmasse.

Foruden disse Striber paa faste Klipper, forekommer der endnu men udelukkende paa Vestkysten, store sribede Blokke. Forfatteren har seet dem paa Kysten mellem Rönne og Udlöbet af Lesaae, og her findes

de især i overordentlig stor Mængde, dels under Grönsandets bratte Klipper ved Arnager, dels under den mindre höie Klint ved Hammershald. Paa begge disse Steder og overalt paa Kysten, have Blokkene parallelle Striber paa deres Overflade, og de forekomme ikkun, naar denne Overflade er nogenlunde jevn. Aldrig har Forf. seet dem paa Stenenes nedre Flader og altid ere Striberne lodrette eller næsten lodrette paa Kysterne. De sribede Stene ere Granit af meget forskjellige Arter, Overgangssandsteen, og imellem Lilleaaen og Laesaaen, Keuper-sandsteen Paa eet Sted laae der en Sandsteensblok paa en Skrænt tæt ved Kysten i et lille Aalöb, hvis Sider vare bratte og fulde af Rullesteen. Dens Steen var sribet parallel med Aalöbet. — De 2 Klinter, ved hvis Fod de sribede Blokke ere særdeles hyppige, indeholde begge meget faste og haarde Kisellag, og jeg maa antage, at den eneste Grund, hvorfor de sribede Blokke ved disse Localiteter ere hyppigere, ligger deri, at Klinterne, der bestandigen nedbrydes ved Bölgeslaget, derved levere en stor Mængde haarde og skarpkantede Brudstykker, som ved Vandets Bevægelse flyttes paa Blokkenes jævne Overflade, som derved sribes. Saameget synes uimodsigeligen at være godtgjort ved disse Iagttagelser, at Blokkene ere sribede paa det Sted og under de Forhold, hvorunder vi nu finde dem. De kunne ikke være sribede ved Iisbræer, der vilde flytte dem og derved frembringe en aldeles uregelmæssig Slibning. De kunne ikke være sribede ved den store Vandström, hvorom man antager, at den har flyttet Blokkene selv, hvorved da disse ogsaa maatte være blevene uregelmæssigt sribede; antager man derimod, at Bölgeslaget foraarsager Slibningen, saa finder Forklaringen af det iagttagne Phænomen ingen Vanskelighed. Sribede Blokke synes at være hyppige ogsaa ved Danmarks övrige Kyster. Forfatteren har fundet dem ved Östersöens Kyst, ikke langt fra Rödvig, og Hr. Stud. juris *Wedel* har ligeledes iagttaget dem ved Sundets Bredder Nord for Kjöbenhavn. De smaae Blokke, som findes i Rullesteenssanddannelsen, ere næsten alle höist uregelmæssigen sribede; Hr. Lector *Steenstrup* har saaledes fundet dem i Gruusgravene i Nærheden af Soröe, og i det nordlige Sjælland findes de i enhver Gruusgrav. Det er det Material, som ved sin Bevægelse har fremkaldt Striberne paa de store Blokke og faste Klipper.

Selskabet besluttede at lade besörge en Copie af den Gipsaf-

støbning, som Prof. *Forchhammer* foreviste, og at forære den til det engelske geologiske Selskab.

Selskabet modtog:

Nouveaux Mémoires de l'Académie Royale des Sciences et belles-lettres de Bruxelles. Tome XVI. Bruxelles 1843. 4to.

Mémoires couronnés et mémoires des savans étrangers, publiés par l'Académie Royale des sciences et belles-lettres de Bruxelles. Tom. XV. 2ème partie. 1841—42 Bruxelles 1843. 4to.

Bulletin de l'Académie Royale des sciences et belles-lettres de Bruxelles. Année 1842. Tom. IX. 2ème partie Bruxelles 1842. Tom. X. 1ère partie. Bruxelles 1843. 8vo.

Catalogue des manuscrits de la Bibliotheque Royale des ducs de Bourgogne, publié par ordre du Ministre de l'intérieur. Tom. III.

Repertoire méthodique 2ème partie. Bruxelles & Leipzig. 1842. 4to.

Annuaire de l'observatoire Royal de Bruxelles par *Quetelet*, 9ème & 10ème année. Bruxelles 1842 et 1843.

Sur l'emploi de la boussole dans les mines, par *Quetelet*. Bruxelles 1843. 8.

Instructions pour l'observation des phénomènes periodiques. 4to.

Sur la difference des longitudes des observatoires royaux de Greenwich et de Bruxelles par *M. M. Sheephanks* et *Quetelet*.

Verhandelingen van het provincial Utrechtsch Genootschap van Künsten en Wetenschappen. Deel 1—10. Utrecht 1781—1821. 8.

Nieuwe Verhandelingen van het provincial Utrechtsche Genootschap van Künsten en Wetenschappen Deel 1—11. Utrecht 1822—38. 8.

Verhandeling over de oorzaken, wardoor onns Vaderland in't Begin der zeventienden ceuw in't vorbrengen van voortreffelike schijvers, Dichters, Gelerden en Schilders boven andere landen, zoo zeer heeft mitgemunt enz. Ter Beantwoording eener Prijsvrage &c. van *J. van Manen*. Utrecht 1818. 8vo.

Verhandeling over de Weelde bij de inwoneren der vereenigde Nederlanden en derzelve voortgang en invloed op den burgerstaat. Ter Beantwoording eener Prijsvrage, door *J. van Manen*. Utrecht 1820. 8vo.